

Природоохоронне законодавство та екологічне право Робоча програма навчальної дисципліни (Силабус)

Реквізити навчальної дисципліни	
Рівень вищої освіти	<i>Перший (бакалаврський)</i>
Галузь знань	<i>10 Природничі науки</i>
Спеціальність	<i>101 Екологія</i>
Освітня програма	<i>Екологічна безпека</i>
Статус дисципліни	<i>Нормативна</i>
Форма навчання	<i>очна(денна)/дистанційна/змішана</i>
Рік підготовки, семестр	<i>2 курс, осінній семестр</i>
Обсяг дисципліни	<i>3 (90)</i>
Семестровий контроль/ контрольні заходи	<i>Залік / МКР</i>
Розклад занять	<i>3 години на тиждень (2 години лекційних та 1 година практичних занять)</i>
Мова викладання	<i>Українська</i>
Інформація про керівника курсу / викладачів	Лектор: https://eco-paper.kpi.ua/pro-kafedru/vykladachi/vizytky/benatov-danilo-emilovich.html Практичні / Семінарські: https://eco-paper.kpi.ua/pro-kafedru/vykladachi/vizytky/benatov-danilo-emilovich.html
Розміщення курсу	https://do.ipk.kpi.ua/course/view.php?id=2173

Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчання та результати навчання

Екологічне право — це система правових норм і принципів, якими регулюються та охороняються суспільні відносини щодо охорони навколишнього природного середовища і раціонального використання природних ресурсів (екологічні правовідносини). Предмет екологічного права — суспільні відносини, що виникають між суб'єктами з приводу забезпечення екологічної безпеки, приналежності, використання, відновлення природних ресурсів, охорони, а в певних випадках захисту людини, довкілля від шкідливого впливу з метою попередження, усунення його негативних наслідків і забезпечення екологічної безпеки.

В умовах посилення антропогенного впливу на навколишнє середовище майбутні інженери-екологи повинні мати базові правові знання у сфері раціонального природокористування. Курс «Природоохоронне законодавство та екологічне право» формує базові знання з правових основ охорони навколишнього середовища, раціонального природокористування та природоохоронної діяльності в обсязі, необхідному для вивчення професійних дисциплін і застосування в обраній професії.

Предмет навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство та екологічне право» — це формування основних стратегій та концепцій взаємодії суспільства з навколишнім середовищем, у т.ч. попереджувальних стратегій охорони довкілля, а також головних напрямків діяльності по забезпеченню раціонального використання природних ресурсів, що базуються на чинному міжнародному та національному природоохоронному законодавстві

Мета навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство та екологічне право»

Метою вивчення даного кредитного модулю є ознайомлення студентів з основами природоохоронного законодавства, як правового підґрунтя охорони довкілля, формування у студентів комплексу правових знань, умінь, навичок, необхідних для кваліфікованого управління природоохоронною діяльністю на рівні промислових підприємств, установ, організацій, на рівні підрозділів Мінекобезпеки України.

Відповідно до мети підготовка бакалаврів вимагає формування у студентів таких компетентностей:

- знання сучасних досягнень національного та міжнародного екологічного законодавства;
- здатність інформувати громадськість про стан екологічної безпеки та збалансованого природокористування.

Згідно з вимогами програми навчальної дисципліни «**«Природоохоронне законодавство та екологічне право»**», студенти після її засвоєння мають продемонструвати такі програмні результати навчання:

- розв'язувати проблеми у сфері захисту навколишнього середовища із застосуванням загальноприйнятих та/або стандартних підходів та міжнародного і вітчизняного досвіду;
- уміти формувати ефективні комунікаційні стратегії з метою донесення ідей, проблем, рішень та власного досвіду в сфері екології;
- уміти доносити результати діяльності до професійної аудиторії та широкого загалу, робити презентації та повідомлення;
- вибирати оптимальну стратегію проведення громадських слухань щодо проблем та формування територій природно-заповідного фонду та екологічної мережі;
- уміти формувати запити та визначати дії, що забезпечують виконання норм і вимог екологічного законодавства.

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Вивчення дисципліни «Природоохоронне законодавство та екологічне право» базується на засадах інтеграції різноманітних знань, отриманих студентами при вивченні дисциплін природничого, гуманітарного та інженерно-технічного спрямування, зокрема курсів: «Загальна екологія». Навчальна дисципліна «Природоохоронне законодавство та екологічне право» забезпечує дисципліни «Організація та управління природоохоронною діяльністю», «Техноекологія», «Екологічна безпека».

Дисципліна «Природоохоронне законодавство та екологічне право» є фундаментальною основою, що має забезпечити засвоєння студентами екологічних дисциплін як підґрунтя для застосування правових механізмів охорони довкілля та раціонального природокористування.

3. Зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. Розділ 1. Загальна частина

Тема 1. Екологічне право як галузь права

Тема 2. Становлення і розвиток екологічного права

Тема 3. Екологічні права та обов'язки громадян

Тема 4. Управління в галузі охорони навколишнього природного середовища

Тема 5. Юридична відповідальність у галузі охорони навколишнього природного середовища

Розділ 2. Особлива частина

Тема 6. Право екологічної безпеки

Тема 7. Правова охорона атмосферного повітря

Тема 8. Правове регулювання використання та охорони вод

Тема 9. Правове регулювання використання та охорони земель

Тема 10. Правове регулювання використання та охорони надр

Тема 11. Правове регулювання використання та охорони лісів

Тема 12. Правове регулювання використання та охорони рослинного світу

Тема 13. Правове регулювання використання та охорони тваринного світу

Тема 14. Правове регулювання заповідної справи в Україні

Тема 15. Правові питання ведення кадастрів природних ресурсів

Розділ 3. Спеціальна частина

Тема 16. Політика і міжнародна діяльність України у галузі охорони довкілля.

4. Навчальні матеріали та ресурси

Базова література:

1. Екологічне право : підручник / А.П. Гетьман, Г.В. Анісімова, А.К. Соколова, В.Л. Бредіхіна [та 12 інших] ; за редакцією А.П. Гетьмана ; Міністерство освіти і науки України, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. – Харків : Право, 2019. – 351 с.

2. Екологічне право України : навчальний посібник для підготовки до іспитів / І.В. Тетарчук – Київ : ТОВ «Центр учбової літератури», 2020. – 228 с.

3. Природоохоронне законодавство та екологічне право. Навчальний посібник з практичних (семінарських) занять, самостійної роботи студентів та виконання модульних контрольних робіт [Електронний ресурс]: навч. посіб. для студ. спеціальностей 101 «Екологія» ОП «Екологічна безпека», 161 «Хімічні технології та інженерія» ОП «Промислова екологія та ресурсоефективні чисті технології» / КПІ ім. Ігоря Сікорського; уклад.: Д.Е. Бенатов. – Електронні текстові дані (1 файл: 0,475 Мбайт). – Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. – 67 с.

4. Методичні вказівки до виконання реферату з курсу «Екологічне право та управління природоохоронною діяльністю» для напрямку підготовки: 6.040106 «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування» [Електронний ресурс] / НТУУ «КПІ» ; уклад. Д. Е. Бенатов. – Електронні текстові дані (1 файл: 107 Кбайт). – Київ : НТУУ «КПІ», 2012. – Назва з екрана.

5. Екологічне право України : конспект лекцій у схемах (загальна і особлива частини) : навчальний посібник / Г.І. Балюк ; Міністерство освіти і науки України, Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Чернівці : Кондратьєв А.В., 2020. – 204 с.

6. Екологічне право України навчальний посібник / авторський колектив: Наталія Степанівна Гавриш, Марина Михайлівна Заверюха, Людмила Анатоліївна Канівець, Ілля Іванович Каракаш [та 5 інших] ; за редакцією І.І. Каракаша, Т.Є Харитоновой, А.І. Черемной ; Міністерство освіти і науки України, Національний університет "Одеська юридична академія". – Одеса : Видавничий дім "Гельветика", 2018. – 383 с.

7. Розроблення та реалізація регіональних Програм поводження з відходами / головний редактор Т.В. Тимочко ; Всеукраїнська екологічна ліга. – Київ : Центр екологічної освіти та інформації, 2020. – 27 с.

8. *Problems of the environmental law theory: collective monograph* / V. Kostytsky, A.P. Getman, H.V. Anisimova, Y.A. Hetman [та 2 інших] ; edited by V. Kostytsky. – Lviv ; – Toruń : Liha–Pres, 2020. – 107 с.

Допоміжна література:

9. Міжнародні договори, учасником яких є Україна, розміщені на сайті www.rada.gov.ua:

- Декларація Ріо-де-Жанейро щодо навколишнього середовища та розвитку від 14 червня 1992 року.
- Стокгольмська декларація (щодо питань навколишнього середовища) від 16 червня 1972 року.
- Конвенція з морського права от 30 квітня 1982 р.
- Конвенція про доступ до інформації і участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля, від 25 червня 1998 року.
- Конвенція про цивільну відповідальність за ядерну шкоду в ред. Від 12 вересня 1997 року.
- Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовища існування водоплавних птахів від 2 лютого 1971 року.
- Закони України у чинній редакції, розміщені на сайті www.rada.gov.ua:
- Конституція України.
- Водний кодекс України від 6 червня 1995 року.

- *Гірничий закон України від 6 жовтня 1999 року.*
- *Господарський кодекс України.*
- *Господарський процесуальний кодекс України.*
- *Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року.*
- *Кодекс України про адміністративні правопорушення.*
- *Кодекс України про надра від 27 липня 1994 року.*
- *Кримінальний кодекс України.*
- *Лісовий кодекс України.*
- *Закон України Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку від 8 лютого 1995 року.*
- *Закон України Про державну реєстрацію прав на нерухоме майно та їх обмежень від 1 липня 2004 року.*
- *Закон України Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів від 31 травня 2007 року.*
- *Закон України Про екологічний аудит від 24 червня 2004 року.*
- *Закон України Про екологічну експертизу від 9 лютого 1995 року.*
- *Закон України Про екологічну мережу України від 24 червня 2004 року.*
- *Закон України Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру від 8 червня 2000 року.*
- *Закон України Про зону надзвичайної екологічної ситуації закон України від 13 липня 2002 року.*
- *Закон України Про курорти від 15 жовтня 2000 року.*
- *Закон України Про мисливське господарство та полювання від 22 лютого 2000 року.*
- *Закон України Про мораторій на проведення суцільних рубок на гірських схилах в ялицево-букових лісах карпатського регіону від 10 лютого 2000 року.*
- *Закон України Про об'єкти підвищеної небезпеки від 18 січня 2001 року.*
- *Закон України Про охорону атмосферного повітря від 21 червня 2001 року.*
- *Закон України Про охорону земель від 19 червня 2003 року.*
- *Закон України Про охорону навколишнього природного середовища від 25 липня 1991 року.*
- *Закон України Про питну воду та питне водопостачання від 10 січня 2002 року.*
- *Закон України Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи від 27 лютого 1991 року.*
- *Закон України Про природно-заповідний фонд від 16 липня 1992 року.*
- *Закон України Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них від 6 лютого 2003 року.*
- *Закон України Про рослинний світ від 9 квітня 1999 року.*
- *Закон України Про тваринний світ від 13 грудня 2001 року.*
- *Закон України Про цивільну відповідальність за ядерну шкоду та її фінансове забезпечення від 13 грудня 2001 року.*
- *Закон України Про Червону книгу України від 7 лютого 2002 року.*
- *Цивільний кодекс України.*
- *Постанова Пленуму Верховного Суду України Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довілля від 10 грудня 2004 року.*
- *Закон України Про захист прав споживачів від 12 травня 1991 року.*
- *Закон України Про доступ до публічної інформації від 13 січня 2011 року.*
- *Закон України Про звернення громадян від 02 жовтня 1996 року.*

10. *Актуальні проблеми екологічного права в Україні: забезпечення екологічної безпеки : монографія / Г.І. Балюк, О.В. Бевз, Ю.Л. Власенко, Т.О. Коваленко [та 7 інших] ; за загальною редакцією Г.І. Балюк ; Міністерство освіти і науки України, Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Чернівці : А.В. Кондратьєв, 2020. – 455 с.*

11. Екологічне інспектування. Навчальний посібник з практичних (семінарських) занять [Електронний ресурс] : навчальний посібник для студентів спеціальностей 101 «Екологія» ОП «Екологічна безпека», 161 «Хімічні технології та інженерія» ОП «Промислова екологія та ресурсоефективні чисті технології» / КПІ ім. Ігоря Сікорського ; уклад. Ю. В. Носачова, Т. О. Шаблій. – Електронні текстові дані (1 файл: 3,75 Мбайт). – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2020. – 229 с.

12. Забезпечення права на екологічну освіту громадян в Україні: монографія / А.А. Слєпченко ; Міністерство освіти і науки України, Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ : Кондратьєв А. В., 2017. – 188 с.

13. Правові засади використання рослинного світу : монографія / Е.Є. Туліна ; Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. – Харків : Право, 2017. – 214 с.

14. Перспективи формування і розвитку фауністичного законодавства України : монографія / В.В. Шеховцов ; Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. – Харків : Право, 2020. – 340 с.

15. Правова охорона довкілля: сучасний стан та перспективи розвитку: монографія / А. П. Гетьман, А. К. Соколова, Г. В. Анісімова та ін.; за ред. А. П. Гетьмана. Харків: Право, 2014. 784 с.

16. Актуальні проблеми міжнародного права навколишнього середовища: підручник / за ред. С. М. Кравченко. Львів: Вид. центр ЛНУ, 2002. 336 с.

17. Європейське право навколишнього середовища: навч. посібник / М. М. Мікієвич, Н. І. Андрусевич, Т. О. Будякова. – Львів: ЕПЛ, 2004. – 256 с.

18. Інженерна екологія. Проблеми, моніторинг, управління./Д.В Зеркалов. – К.: «Основа», 2011 р. – 212 с.

19. Правові форми відшкодування екологічної шкоди життю й здоров'ю громадян при здійсненні техногенно-небезпечних видів діяльності / В. Орлова // Юридична Україна. – 2004. – № 8. – С.70–74.

20. Відповідальність за порушення законодавства про охорону атмосферного повітря / Є. Львіна // Право України. – 1999. – № 9. – С. 38–40; 55.

21. Доступ до правосуддя з питань довкілля: посібник / З. Козак, І. Тустановська. – Львів : Мета, 2002. – 200 с.

22. Компенсація шкоди за екологічним законодавством України (теоретико-правові аспекти). Монографія. К.: ВПЦ «Київський університет, 2008. 439 с.

Навчальний контент

1. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Лекції

Лекційні заняття спрямовані на:

- надання сучасних, цілісних, взаємозалежних знання з дисципліни «Природоохоронне законодавство та екологічне право», рівень яких визначається цільовою установкою до кожної конкретної теми;
- забезпечення в процесі лекції творчої роботи студентів спільно з викладачем;
- виховання у студентів професійно-ділових якостей і розвиток у них самостійного творчого мислення;
- формування у студентів необхідного інтересу та надання напрямку для самостійної роботи;
- визначення на сучасному рівні розвитку правової науки в області охорони довкілля;
- відображення методичної обробки матеріалу (виділення головних думок і положень, підкреслення висновків, повторення їх у різних формулюваннях);
- набуття наочної, поєднання по можливості з демонстрацією аудіовізуальних матеріалів;
- викладання чіткою і ясною мовою, роз'яснення всіх нововведених термінів і понять;
- доступність для сприйняття даної аудиторією.

№	Назва теми лекції та перелік основних питань (перелік дидактичних засобів, посилання на літературу та завдання на СРС)	Годин
1-2	<p>Екологічне право як галузь права</p> <p>Предмет і методи екологічного права. Система екологічного права. Основні принципи правової охорони довкілля. Види екологічних правовідносин. Суб'єкти екологічних правовідносин - громадяни, юридичні особи, державні органи. Об'єкти екологічних правовідносин - навколишнє природне середовище, природні об'єкти і природні ресурси. Зміст екологічних правовідносин. Норми екологічного права. Джерела екологічного права. Інститути екологічного права.</p> <p>Завдання на СРС. Знайомство з основними джерелами екологічного права України.</p>	2
3	<p>Становлення і розвиток екологічного права</p> <p>Розвиток природоохоронного законодавства в СРСР, УРСР та незалежній Україні. Зміни у природоохоронній політиці у зв'язку з реформуванням економіки. Законодавство незалежної України про охорону довкілля.</p> <p>Завдання на СРС. Екологічне право Київської Русі, Великого Князівства Литовського, Російської Імперії, СРСР</p>	2
4	<p>Екологічні права та обов'язки громадян</p> <p>Поняття екологічних прав громадян. Види екологічних прав громадян. Головне право - право жити в безпечному для життя і здоров'я природному середовищі. Гарантії реалізації екологічних прав громадян. Способи захисту екологічних прав громадян. Обов'язки громадян у галузі охорони довкілля.</p> <p>Завдання на СРС. Вивчення основних показників і критеріїв безпечного для життя і здоров'я природного середовища.</p>	2
5	<p>Управління в галузі охорони навколишнього природного середовища</p> <p>Види управління в галузі охорони навколишнього природного середовища. Державне управління. Відомче управління. Управління на підприємствах. Система органів управління. Функції управління: комплексні (міжгалузеві), моноресурсові (галузеві). Екологічне прогнозування. Організація екологічної експертизи. Нормування в охороні довкілля. Інформаційне забезпечення. Спостереження за станом довкілля. Екологічний контроль. Управління використанням природних ресурсів.</p> <p>Завдання на СРС. Вивчення структури і функції Міністерства екології і природних ресурсів України.</p>	2
6	<p>Юридична відповідальність у галузі охорони навколишнього природного середовища</p> <p>Види екологічних правопорушень. Об'єкти та суб'єкти екологічних правопорушень. Форми відповідальності: дисциплінарна, матеріальна, адміністративна. Кримінальна відповідальність за екологічні злочини. Майнова відповідальність.</p> <p>Завдання на СРС. Порівняльний аналіз норм кримінальної відповідальності за вчинення екологічних правопорушень в Україні, США та ЄС.</p>	2
7-8	<p>Право екологічної безпеки</p> <p>Право екологічної безпеки. Поняття екологічного ризику. Основні джерела законодавства про екологічну безпеку населення і безпечність довкілля. Державне управління і контроль у сфері забезпечення екологічної безпеки.</p> <p>Завдання на СРС. Законодавство про санітарну безпеку населення. Законодавство в галузі радіаційної та ядерної безпеки. Правовий режим надзвичайних ситуацій та правова охорона радіаційно забруднених територій.</p> <p>Література: 1-8, 9-15, 21.</p>	2
9	<p>Правова охорона атмосферного повітря</p> <p>Законодавство про охорону атмосферного повітря. Правові заходи охорони атмосферного повітря. Державне управління і контроль у галузі охорони атмосферного повітря. Юридична відповідальність за порушення вимог про охорону атмосферного повітря.</p>	2

№	Назва теми лекції та перелік основних питань (перелік дидактичних засобів, посилання на літературу та завдання на СРС)	Годин
	Завдання на СРС. Вивчення особливостей правової охорони атмосферного повітря.	
10	Правове регулювання використання та охорони вод. Водне законодавство. Водний Кодекс України. Право водокористування та його види. Правові заходи охорони вод. Державний контроль за охороною вод. Юридична відповідальність за порушення вимог про охорону вод. Завдання на СРС. Правові аспекти рекреаційного використання водних ресурсів в Україні.	2
11	Правове регулювання використання та охорони земель Земельний Кодекс України. Право землекористування та його види. Правове регулювання здійснення земельної реформи. Правовий режим земель сільськогосподарського та несільськогосподарського призначення. Зміст поняття “охорона земель”. Правові заходи охорони земель. Державний контроль за використанням і охороною земель. Юридична відповідальність за порушення вимог про використання та охорону земель. Завдання на СРС. Правові аспекти нецільового використання земельних ресурсів в Україні.	2
12	Правове регулювання використання та охорони надр Законодавство України про надра. Право користування надрами та його види. Зміст поняття “охорона надр”. Правові заходи охорони надр. Державний контроль за використанням і охороною надр. Юридична відповідальність за порушення вимог про використання та охорону надр. Завдання на СРС. Правові аспекти незаконного видобування корисних копалин в Україні.	2
13	Правове регулювання використання та охорони лісів Лісове законодавство. Право лісокористування та його види. Правові заходи охорони лісів. Державне управління та контроль за використанням та охороною лісів. Юридична відповідальність за порушення вимог про використання та охорону. Завдання на СРС. Лісовий фонд України та його охорона на місцях.	2
14	Законодавство України про рослинний світ. Використання природних рослинних ресурсів. Відтворення природних рослинних ресурсів. Охорона рослинного світу. Інтродукція, акліматизація, селекція рослин та ботанічні колекції. Контроль у галузі охорони, використання та відтворення рослинного світу. Державний облік, кадастр і моніторинг рослинного світу. Відповідальність за порушення законодавства про рослинний світ. Завдання на СРС. Правові аспекти заготівлі лікарських рослин.	2
15	Правове регулювання використання та охорони тваринного світу. Законодавство про охорону і використання тваринного світу. Види користування тваринним світом. Правове регулювання мисливства. Правове регулювання рибальства. Правові заходи охорони тваринного світу. Державний контроль за використанням і охороною тваринного світу. Юридична відповідальність за порушення вимог про використання та охорону тваринного світу. Завдання на СРС. Роль екологічного права у збереженні генофонду рослинного і тваринного світу. Правові питання кадастрів природних ресурсів. Принципи природноресурсових кадастрів і кадастрова документація. Природноресурсовий кадастр як правовий інститут. Кадастровий процес. Види кадастрів.	2
16	Правове регулювання заповідної справи в Україні Зміст, визначення та об'єкти заповідної справи. Організаційно-правові засади заповідної справи в Україні. Створення та проектування територій природно-заповідного фонду України. Природоохоронна діяльність на територіях та в об'єктах природно-заповідного фонду України. Структура та зонально-регіональні особливості природно-заповідного фонду України.	2

№	Назва теми лекції та перелік основних питань (перелік дидактичних засобів, посилання на літературу та завдання на СРС)	Годин
	Завдання на СРС. Участь громадськості у природоохоронній діяльності у контексті охорони територій та в об'єктів природно-заповідного фонду України.	
17	Правові аспекти ведення кадастрів природних ресурсів. Принципи природноресурсових кадастрів і кадастрова документація та правові аспекти їх ведення. Природноресурсовий кадастр як правовий інститут. Кадастровий процес. Види кадастрів. Завдання на СРС. Практика використання ГІС-технологій для ведення кадастрів природних ресурсів.	2
18	Політика і міжнародна діяльність України у галузі охорони довкілля Спрямованість державної політики на запобігання екологічних порушень та відновлення природного середовища і здоров'я громадян. Зміст екологічної політики - збалансований подальший розвиток цивілізації, гармонізація взаємин людства з природою. Співробітництво України з міжнародним співтовариством держав у галузі охорони довкілля. Конституційне закріплення пріоритету застосування норм міжнародного права і міжнародних угод у внутрішній політиці України з охорони природи. Завдання на СРС. Аспекти міжнародного екологічного права у контексті сучасних геополітичних реалій.	2
	Всього	36

Практичні заняття

У системі професійної підготовки студентів практичні заняття займають 33 % аудиторного навантаження. Будучи доповненням до лекційного курсу, вони закладають і формують основи кваліфікації організатора природокористування. Зміст цих занять і методика їх проведення повинні забезпечувати розвиток творчої активності особистості. Вони розвивають наукове мислення і здатність користуватися спеціальною термінологією, дозволяють перевірити знання, у зв'язку з чим даний вид роботи виступає важливим засобом оперативного зворотного зв'язку. Тому практичні (семінарські) заняття повинні виконувати не тільки пізнавальну і виховну функції, але й сприяти зростанню студентів як творчих працівників в області екології.

Основні завдання циклу практичних (семінарських) занять:

- допомогти студентам систематизувати, закріпити і поглибити знання теоретичного характеру в області правової охорони довкілля;
- навчити студентів прийомам вирішення практичних завдань;
- навчити їх працювати з науковою та довідковою літературою, документацією і схемами;
- формувати вміння вчитися самостійно, тобто опановувати методами, способами і прийомами самонавчання, саморозвитку і самоконтролю.

№	Назва теми заняття та перелік основних питань (перелік дидактичних засобів та завдання на СРС)	Годин
1.	Історія становлення і розвитку вітчизняного екологічного права у періодах Київської Русі, Великого Князівства Литовського, Гетьманщини, Королівства Польського, Австро-Угорської Імперії, Російської Імперії, УНР та Української Держави, СРСР Міжнародно-правове забезпечення глобальної екологічної безпеки. Мета заняття – вивчення цілей, завдань та інструментів міжнародно-правового забезпечення глобальної екологічної безпеки. Завдання на СРС. Порівняльний аналіз норм кримінальної відповідальності за вчинення екологічних правопорушень в Україні, США та ЄС.	2
2.	Правові засади управління в сфері охорони довкілля та використання природних ресурсів. Мета заняття – вивчення поняття, змісту та видів управління у сфері охорони довкілля та використання природних ресурсів.	2

№	Назва теми заняття та перелік основних питань (перелік дидактичних засобів та завдання на СРС)	Годин
	<i>Завдання на СРС. Вивчення структури і функції Міністерства екології і природних ресурсів України.</i>	
3.	Правове регулювання поводження з відходами. <i>Мета заняття – вивчення поняття «відходи» та основних принципів і напрямків державної політики у сфері поводження з відходами. Завдання на СРС. Законодавство про санітарну безпеку населення.</i>	2
4.	Правовий режим використання і охорони земель та надр. <i>Мета заняття – вивчення питань, пов'язаних із земельними ресурсами та надрами як об'єктами використання та правової охорони. Завдання на СРС. Правові питання кадастрів природних ресурсів. Принципи природноресурсових кадастрів і кадастрова документація. Природноресурсовий кадастр як правовий інститут. Кадастровий процес. Види кадастрів.</i>	2
5.	Правовий режим використання та охорони вод. <i>Мета заняття – вивчення питань, пов'язаних із водними ресурсами як об'єктом використання та правової охорони. Завдання на СРС. Правові аспекти рекреаційного використання водних ресурсів в Україні.</i>	1
6.	Правовий режим використання атмосферного повітря. <i>Мета заняття – вивчення питань, пов'язаних із атмосферним повітрям як об'єктом використання та правової охорони. Завдання на СРС. Правові засади та механізми для зниження кількості викидів парникових газів в Україні.</i>	1
7.	Правовий режим використання та охорони рослинного та тваринного світу. <i>Мета заняття – вивчення питань, пов'язаних із рослинним та тваринним світом як об'єктом правової охорони та використання. Завдання на СРС. Роль екологічного права у збереженні генофонду рослинного і тваринного світу.</i>	1
8.	Правовий режим територій, що належать до природно-заповідного фонду України. <i>Мета заняття – вивчення питань, пов'язаних із науково-методологічними, правовими, організаційними, управлінськими та іншими основами, на яких ґрунтується заповідна справа в Україні. Завдання на СРС. Структура та зонально-регіональні особливості природно-заповідного фонду України.</i>	1
9.	Особливості практичного застосування законів України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян», «Про захист справ споживачів». <i>Мета заняття – вивчення питань, пов'язаних із використанням права доступу до публічної інформації, розгляду звернень громадян та захистом справ споживачів з позиції охорони навколишнього середовища та безпеки життя та здоров'я населення. Завдання на СРС. Вивчення порядку складання та підготовка запитів на доступ до публічної інформації, звернень, петицій екологічного спрямування.</i>	2
10.	Написання модульної контрольної роботи	2
11.	Залік	2
	Всього	18

2. Самостійна робота студента

Самостійна робота студентів займає 40 % часу вивчення курсу, включає також написання реферату, підготовку до МКР та заліку. Головне завдання самостійної роботи студентів – це опанування наукових знань в області екологічного права та управління природоохоронною діяльністю, що не ввійшли у перелік лекційних питань, шляхом особистого пошуку інформації, формування активного інтересу до творчого підходу у навчальній роботі.

№	Назва теми, що виноситься на самостійне опрацювання	Кількість годин СРС
Розділ 1. Загальна частина		
1.	Знайомство з основними джерелами екологічного права України.	1
2.	Екологічне право Київської Русі, Великого Князівства Литовського та Російської Імперії, СРСР.	3
3.	Охарактеризувати основні показники і критерії безпечного для життя і здоров'я природного середовища.	1
4.	Вивчення структури і функції Міністерства екології і природних ресурсів України.	1
5.	Порівняльний аналіз норм кримінальної відповідальності за вчинення екологічних правопорушень в Україні, США та ЄС.	2
Розділ 2. Особлива частина		
6.	Законодавство про санітарну безпеку населення. Законодавство в галузі радіаційної та ядерної безпеки. Правовий режим надзвичайних ситуацій та правова охорона радіаційно забруднених територій.	1
7.	Вивчення особливостей правової охорони атмосферного повітря.	1
8.	Правові аспекти рекреаційного використання водних ресурсів в Україні.	1
9.	Правові аспекти нецільового використання земельних ресурсів в Україні.	1
10.	Правові аспекти незаконного видобування корисних копалин в Україні.	1
11.	Лісовий фонд України та його охорона на місцях.	1
12.	Правові аспекти заготівлі лікарських рослин.	1
13.	Роль екологічного права у збереженні генофонду тваринного світу.	1
14.	Участь громадськості у природоохоронній діяльності у контексті охорони територій та в об'єктів природно-заповідного фонду України.	1
15.	Правові питання кадастрів природних ресурсів. Принципи природноресурсових кадастрів і кадастрова документація. Природноресурсовий кадастр як правовий інститут. Кадастровий процес. Види кадастрів. Практика використання ГІС-технологій для ведення кадастрів природних ресурсів.	1
Розділ 3. Спеціальна частина		
16.	Аспекти міжнародного екологічного права у контексті сучасних геополітичних реалій.	2
18.	Підготовка до МКР	4
19.	Підготовка до заліку	4
20.	Написання реферату	8
	Усього годин	36

Реферат

Реферат виконується у позааудиторні години навчання за рахунок часу, який передбачений програмою курсу на самостійну роботу студента. Метою виконання реферату є поглиблене вивчення окремих тем з даного курсу, відпрацювання навичок самостійної роботи студентів під час неаудиторної роботи (пошук та реферування літератури), відпрацювання навичок оформлення звітів та оцінювання отриманої інформації.

1. Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Правила відвідування занять та поведінки на заняттях

Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання. Студенти зобов'язані брати активну участь в навчальному процесі, не спізнюватися на заняття та не пропускати їх без поважної причини, не заважати викладачу проводити заняття, не відволікатися на дії, що не пов'язані з навчальним процесом.

Правила призначення заохочувальних та штрафних балів

- заохочувальні бали можуть нараховуватись викладачем виключно за виконання творчих робіт з дисципліни або додаткового проходження он-лайн профільних курсів з отриманням відповідного сертифікату:

- Зелене світло для землі» https://study.ed-era.com/uk/courses/course/?_ga=2.72904275.1301123557.1630353541-1426313431.1630353541#!426.

- «Екологічна відповідальність бізнесу» <https://www.coursera.org/learn/e-o-b?>.

заохочувальні бали можуть нараховуватись викладачем виключно за виконання творчих робіт з дисципліни, але їхня сума не може перевищувати 10 % від рейтингової шкали;

- штрафні бали в рамках навчальної дисципліни не передбачені.

Політика дедлайнів та перескладань

У разі виникнення заборгованостей з навчальної дисципліни або будь-яких форс-мажорних обставин, студенти мають зв'язатися з викладачем по доступних (наданих викладачем) каналах зв'язку для розв'язання проблемних питань та узгодження алгоритму дій для відпрацювання. У разі відсутності у день написання модульної контрольної роботи (МКР) студент, що надав довідку про хворобу, може поза межами аудиторних годин написати МКР. Повторне написання МКР не допускається.

Політика академічної доброчесності

Плагіат та інші форми недоброчесної роботи неприпустимі. До плагіату відноситься відсутність посилань при використанні друкованих та електронних матеріалів, цитат, думок інших авторів. Списування під час контрольних робіт заборонені. Неприпустимі підказки та списування під час тестів, занять; здача заліку за іншого студента; копіювання матеріалів, захищених системою авторського права, без дозволу автора роботи.

Політика та принципи академічної доброчесності визначені у розділі 3 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>.

Політика академічної поведінки і етики

Студенти мають бути толерантним, поважати думку оточуючих, заперечення формулювати в коректній формі, конструктивно підтримувати зворотний зв'язок на заняттях.

Норми етичної поведінки студентів і працівників визначені у розділі 2 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>.

2. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

Розподіл навчального часу за видами занять і завдань з дисципліни згідно з робочим навчальним планом:

Семестр	Навчальний час		Розподіл навчальних годин				Контрольні заходи		
	Кредити	акад. год.	Лекції	Практичні	Лаб. роб.	СРС	МКР	РР	Семестрова атестація
3	3	90	36	18	–	36	1	–	залік

Рейтинг студента з дисципліни складається з балів, що він отримує за:

1) виступ з доповіддю на тему, що виноситься на практичні (семінарські) заняття (для кожного студента передбачається 1 виступ на семінарських заняттях);

2) написання реферату на задану тематику та виступ із відповідною доповіддю;

3) активну участь в роботі практичних (семінарських) занять (за умови, що на одному занятті опитують 10 студентів при максимальній чисельності групи 30 осіб):

$$\frac{8 \text{ пр.} \times 10 \text{ ст.}}{30} \approx 3 \text{ оцінки};$$

4) виконання модульної контрольної роботи, яка може поділятися на дві 45-хвилинні або три 30-хвилинні роботи.

Семестровим контролем є залік.

Система рейтингових (вагових) балів та критерії оцінювання

1. Робота на практичних заняттях

1.1. Виступ з обґрунтованою доповіддю та захист реферату:

Ваговий бал – 20. Максимальна кількість балів за цю активність студента на всіх практичних заняттях дорівнює $20 \text{ балів} \times 2 = 40 \text{ балів}$.

Критерії оцінювання доповіді (реферату):

Якість доповіді та її захист	Бали
Повністю розкрито тему доповіді (реферату); студент ґрунтовно пояснює усі аспекти відповідної теми, робить необхідні висновки та узагальнення, а також чітко відповідає на поставлені запитання	20
У доповіді (рефераті) не наведено достатньої кількості фактів та прикладів; не проведено належного аналізу; недостатньо чітко сформульовані висновки; відповіді на питання нечіткі або мають деякі неточності	15...19
Тема доповіді (реферату) розкрита недостатньо; відсутні висновки; немає відповідей на окремі запитання	12...14
Доповідь (реферат) не відповідає сформульованій темі; усі поставлені запитання залишилися без відповіді. Доповідь (реферату) не захищена	0

1.2. Участь у роботі на практичних заняттях:

Ваговий бал – 10. Максимальна кількість балів на всіх практичних заняттях дорівнює $10 \text{ балів} \times 3 = 30 \text{ балів}$.

Критерії оцінювання знань студентів:

Повнота та ознаки відповіді	Бали
Активна участь у обговоренні всіх питань, правильність та коректність відповідей та виконання всіх поставлених завдань	10
Допущені окремі несуттєві помилки при виконанні завдань або при обговоренні матеріалу	8...9
Дана нечітка відповідь; допущено грубі помилки; конкретне формулювання законів та термінів відсутнє	6...7
Відповідь не захищена, відсутня активність або підготовленість до практичного заняття	0

2. Модульна контрольна робота:

Модульна контрольна робота проводиться у формі тестування. Усього студенти мають відповісти на 60 питань, що відносяться до різних розділів та тем навчальної дисципліни. Ваговий бал за кожну правильну відповідь складає 0,5. Кожна з відповідей оцінюється окремо, після чого отримані бали підсумовуються.

Максимальна кількість балів за написання модульної контрольної роботи дорівнює $0,5 \text{ балів} \times 60 = 30 \text{ балів}$.

Розрахунок шкали (R) рейтингу

Рейтингова шкала дисципліни (RD) складає 100 балів та формується як сума всіх рейтингових балів, отриманих студентом за результатами заходів поточного контролю:

$$R = 20 + 20 + 10 \times 3 + 10 \times 3 = 100 \text{ балів.}$$

За результатами навчальної роботи за перші 7 тижнів «ідеальний студент» має набрати 20 балів. На першій атестації (8-й тиждень) студент отримує «зараховано», якщо його поточний рейтинг складає не менше 10 балів.

За результатами 13 тижнів навчання «ідеальний студент» має набрати 40 балів. На другій атестації (14-й тиждень) студент отримує «зараховано», якщо його поточний рейтинг складає не менше 20 балів.

Необхідною умовою допуску до заліку є зарахування доповідей, виконання контрольної роботи, а також стартовий рейтинг (RD) не менше 40% від R, тобто 40 балів.

Студенти, які набрали протягом семестру рейтинг менше 0,6 R, виконують залікову контрольну роботу. При цьому всі бали, що були ними отримані протягом семестру скасовуються. Завдання контрольної роботи містить запитання, які відносяться до різних розділів програми. Перелік залікових запитань наведено у Розділі 9.

Для отримання студентом залікової оцінки, сума всіх зароблених протягом семестру рейтингових балів **R** переводиться згідно з таблицею:

Кількість балів	Оцінка
95...100	відмінно
85...94	дуже добре
75...84	добре
65...74	задовільно
60...64	достатньо
RD < 60	незадовільно
Не виконані умови допуску	не допущено

3. Додаткова інформація з дисципліни (освітнього компонента)

Приблизний перелік питань, які виносяться на семестровий контроль

1. В чому полягає правове регулювання фінансування заходів з охорони довкілля? Охарактеризувати фонди охорони довкілля.

2. Визначити поняття права природокористування та його види.

3. Визначити поняття та предмет екологічного права. Об'єкти екологічного права.

4. Визначити та охарактеризувати право на відшкодування шкоди, заподіяної порушенням права на безпечне довкілля.

5. Дати визначення об'єктам та суб'єктам екологічної експертизи.

6. Дати визначення поняттю «відповідальність за порушення земельного законодавства».

7. Дати визначення поняттю «державна екологічна експертиза».

8. Дати визначення поняттю «державне управління в галузі використання та охорони земель».

9. Дати визначення поняттю та предмету екологічного права. Перелічити основні об'єкти екологічного права.

10. Дати визначення поняттю та складу лісового фонду.

11. Дати визначення поняттю, змісту та видам екологічної експертизи.

12. Дати визначення праву власності на ліси та праву користування.

13. Дати загальну характеристику джерел екологічного права.

14. Дати загальну характеристику та викласти зміст економіко-правового механізму у сфері екології.

15. Дати стислу характеристику підзаконних нормативно-правових актів в системі джерел екологічного права.

16. Дати характеристику законам, як джерелам екологічного права, а також показати їх роль в правовому регулюванні екологічних відносин.

17. Дати характеристику захисту прав громадян України у галузі охорони навколишнього природного середовища.

18. Дати характеристику збору за спеціальне природокористування.

19. Дати характеристику землі як об'єкту використання та правової охорони, охарактеризувати поняття «категорії земель».

20. Дати характеристику поняттю «екологічне ліцензування».

21. Дати характеристику правам та обов'язкам водокористувачів.

22. Дати характеристику правових заходів забезпечення екологічної безпеки.

23. Дати характеристику праву вільного доступу до інформації про стан довкілля.

24. Здійснити порівняльний аналіз понять «право власності» та «право користування земельними ділянками».

25. Навести види права надракористування.

26. Навести визначення поняття «екологічний контроль».

27. Навести загальну характеристику еколого-правового статусу людини і громадянина.

28. Навести класифікацію джерел екологічного права.

29. Навести основні засади державного управління і контролю в галузі використання і охорони надр.

30. Навести особливості правового режиму національних природних парків та регіональних ландшафтних парків.

31. Навести поняття, види та структуру екологічних правопорушень.

32. Навести поняття, види та структуру екологічних правопорушень.

33. Навести поняття, склад та загальну характеристику правового режиму природно-заповідного фонду.

34. Навести правові заходи охорони атмосферного повітря

35. Навести приклад органів спеціальної компетенції в сфері екологічної безпеки.

36. Навести структуру екологічних правовідносин.

37. Навести та дати характеристику правовим заходам охорони лісів.

38. Навести та описати гарантії екологічних прав громадян.

39. Навести характеристику правового режиму природних та біосферних заповідників.

40. Надати коротку характеристику системи органів управління в екологічній сфері.

41. Надати характеристику правових заходів охорони надр.

42. Назвати та дати визначення правам та обов'язкам лісокористувачів.

43. Назвати та охарактеризувати правові заходи охорони вод.

44. Назвати та охарактеризувати принципи екологічного права.

45. Назвати та пояснити обов'язки громадян у галузі охорони навколишнього природного середовища.

46. Назвати функції управління в галузі використання і охорони вод.

47. Описати загальне та спеціальне природокористування.

48. Описати поняття та функції юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства.

49. Описати поняття, зміст та види управління в сфері охорони довкілля та використання природних ресурсів.

50. Описати порядок створення об'єктів природно-заповідного фонду.

51. Охарактеризувати атмосферне повітря як об'єкт правового регулювання, охорони та використання; законодавство про охорону атмосферного повітря.

52. Охарактеризувати конституційні основи регулювання відносин у сфері охорони довкілля.

53. Охарактеризувати конституційні основи регулювання відносин у сфері охорони довкілля.

54. Охарактеризувати поняття та види екологічних прав громадян.

55. Охарактеризувати поняття та види та особливості екологічних правовідносин.

56. Охарактеризувати поняття та види та особливості екологічних правовідносин.

57. Охарактеризувати поняття, юридичну природу та види екологічної безпеки.

58. Охарактеризувати порядок відшкодування шкоди, заподіяної довкіллю.

59. Охарактеризувати права та обов'язки власників землі та землекористувачів.

60. Охарактеризувати права та обов'язки користувачів надр.
61. Охарактеризувати право водокористування та його види.
62. Охарактеризувати право на безпечне для життя та здоров'я довкілля.
63. Охарактеризувати право на безпечне для життя та здоров'я довкілля.
64. Охарактеризувати правові аспекти участі громадськості в управлінні природокористуванням й охороною довкілля.
65. Охарактеризувати принципи екологічного права.
66. Охарактеризувати роль органів загальної компетенції та їх спеціалізованих структур у сфері охорони навколишнього середовища та забезпечення безпеки життєдіяльності людини та суспільства.
67. Охарактеризувати стандартизацію та нормування в галузі використання та охорони атмосферного повітря.
68. Охарактеризувати управління і контроль у галузі охорони атмосферного повітря.
69. Охарактеризувати участь громадськості у проведенні державної екологічної експертизи.
70. Показати основні особливості поняття відходів та їх класифікацію.
71. Показати основні особливості права користування надрами. Дати визначення поняттю «гірничий відвід».
72. Показати основні особливості правового режиму заказників та пам'яток природи.
73. Показати основні особливості реалізації правових заходів охорони тваринного світу. Дати стислу характеристику правової складової Червоної книги.
74. Показати основні особливості управління і контролю у галузі використання та охорони тваринного світу.
75. Привести загальну характеристику поняття «тваринний світ» як об'єкта використання та правової охорони. Назвати основні складові законодавства про охорону і використання тваринного світу.
76. Привести основні засади правового регулювання полювання та ведення мисливського господарства.
77. Привести основні засади правового регулювання рибальства та рибного господарства.
78. Привести основні особливості відповідальності за порушення законодавства про надра.
79. Розкрити зміст правової охорони земель.
80. Розкрити поняття «відповідальність за порушення земельного законодавства».
81. Розкрити сутність інформаційного забезпечення у сфері охорони навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів.
82. У чому полягає державне управління і контроль у сфері використання та охорони лісів?
83. Яка відповідальність встановлена за порушення водного законодавства?
84. Яка встановлена відповідальність за порушення законодавства у сфері поводження з відходами?
85. Яка передбачена адміністративна та кримінальна відповідальність за екологічні правопорушення.
86. Яка передбачена кримінальна відповідальність за екологічні правопорушення?
87. Яка передбачена цивільно-правова та дисциплінарна відповідальність за екологічні правопорушення?
88. Які існують методи правового регулювання екологічних відносин?
89. Які існують методи правового регулювання екологічних відносин?
90. Якою є відповідальність за порушення лісового законодавства?

Приблизний перелік тем рефератів

1. Напрями розвитку правового регулювання охорони навколишнього середовища в сучасній Україні.
2. Встановлення нормативів допустимого впливу на навколишнє середовище та відповідальність за їх недотримання.
3. Особливості правового захисту конституційного права на достовірну інформацію про стан навколишнього середовища.
4. Громадський екологічний контроль: форми проведення та компетенція громадян і громадських об'єднань.

5. *Правове регулювання викидів парникових газів в Україні і за кордоном.*
6. *Особливості розрахунку та правові аспекти відшкодування збитків навколишньому середовищу внаслідок порушення законодавства України.*
7. *Особливості реалізації права власності на об'єкти тваринного світу, мисливські та водні біологічні ресурси.*
8. *Правове регулювання любительського і спортивного рибальства, а також полювання в Україні.*
9. *Правовий режим особливо охороняється природного території (на прикладі однієї з особливо охоронюваних природних територій за вибором студента).*
10. *Правові аспекти реалізації концепції сталого розвитку у екологічній політиці держави.*

Робочу програму навчальної дисципліни (силабус):

Складено доцентом, к.т.н., Бенатовим Даніелем Еміловичем

Ухвалено кафедрою ЕТРП (протокол № 14 від 08.06.2022)

Погоджено Методичною комісією ІХФ (протокол № 10 від 24.06.2022)